



*НсраУ*

---

**ДИДАКТИЧНІ СИСТЕМИ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У  
ВИЩІЙ ОСВІТІ  
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Л. Г. Кайдалова, Н. В. Науменко, О. О. Романовська

## **ДИДАКТИЧНІ СИСТЕМИ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ**

Методичні рекомендації  
до практичних занять для здобувачів вищої освіти

Харків  
НФаУ  
2021

УДК 371. 100  
К-15

*Рекомендовано ЦМК Національного фармацевтичного  
університету (протокол № 5 від 14.06.2021 р.)*

**Рецензенти:** *Ткачова Н.О.* – доктор пед. наук, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

**Кайдалова Л. Г., Науменко Н. В., О. О. Романовська**

К 15 Дидактичні системи та педагогічні технології у вищій освіті: Методичні рекомендації до практичних занять для магістрантів спец. 011 «Освітні, педагогічні науки» / Л. Г. Кайдалова, Н. В. Науменко, О. О. Романовська. – Х. : Вид-во НФаУ, 2021. – 50 с.

У методичних рекомендаціях представлено основні положення та вимоги щодо організації, змісту практичних занять студентів.

Матеріал подано відповідно до навчальної програми з дидактичних систем та педагогічних технологій у вищій освіті для здобувачів вищої освіти освітньої програми «Педагогіка вищої школи». Завдання складені з урахуванням вимог до формування професійної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Методичні рекомендації призначені для аудиторної роботи здобувачів вищої освіти спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», освітньої програми «Педагогіка вищої школи».

**УДК 371. 100**

© Кайдалова Л. Г.

Науменко Н. В.,

Романовська О. О., 2021

© НФаУ, 2021

## ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Дидактичні системи та педагогічні технології у вищій освіті» є однією з нормативних дисциплін цілісної системи психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти та спрямована на оволодіння магістрантами дидактичними основами сучасної педагогічної науки та сучасними педагогічними технологіями, розвиток інноваційного мислення, формування особистості сучасного викладача ЗВО, його професійної компетентності, розвиток професійно важливих та особистісних якостей викладача.

**Предметом** вивчення навчальної дисципліни «Дидактичні системи та педагогічні технології у вищій освіті» є технології, форми, методи та засоби навчання.

**Метою** вивчення навчальної дисципліни «Дидактичні системи та педагогічні технології у вищій освіті» є: оволодіння магістрантами теорією навчання та освіти, особливостями дидактичних систем різного рівня і практикою їхнього проектування; оволодіння сучасними педагогічними технологіями, дидактичними основами відбору змісту, структурування навчального матеріалу з дисципліни, видів та форм навчальних занять, а також методикою оцінювання ефективності пізнавальної діяльності здобувача вищої освіти, організаційними формами і методами навчання.

Основними **завданнями** навчальної дисципліни «Дидактичні системи та педагогічні технології у вищій освіті» є:

- вивчення компонентів дидактичних систем у вищій школі;
- формування вміння наукового аналізу сутності сучасних дидактичних технологій навчання у вищій школі;
- формування умінь та навичок у відборі змісту та моделюванні структури навчальної дисципліни;
- формування вмінь та навичок володіння формами, методами та інноваційними освітніми технологіями.

Дисципліна «Дидактичні системи та педагогічні технології у вищій освіті» забезпечує набуття здобувачами вищої освіти **компетентностей**:

- *інтегральна* – здатність вирішувати типові та складні спеціалізовані завдання та критично осмислювати і вирішувати практичні проблеми у галузі планування та організації навчально-виховного процесу в умовах

вищої школи із застосуванням положень, теорій та методів фундаментальних, педагогічних та психологічних наук, що передбачає впровадження дослідницької та інноваційної діяльності, часто в умовах недостатньої інформації та суперечливих вимог; приймати рішення у складних непередбачуваних умовах, що потребують інтеграції знань, застосування новітніх підходів та прогнозування; зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та їх обґрунтованість до аудиторії.

- *загальна:*

ЗК1.Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК2.Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК3.Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4.Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5.Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК6.Здатність виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

ЗК7. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК8.Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

- *спеціальні (фахові, предметні):*

ФК1. Здатність проектувати і досліджувати освітні системи.

ФК2. Здатність застосовувати та розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки.

ФК3. Здатність враховувати різноманітність, індивідуальні особливості студентів у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти.

ФК4.Здатність здійснювати експертизу та надавати консультації з питань освітньої політики та інновацій в освіті.

ФК5. Здатність розробляти і реалізовувати нові освітні інструменти, проекти та інтегрувати їх в освітнє середовище закладу освіти.

ФК6. Здатність управляти стратегічним розвитком команди в педагогічній,науково-педагогічній та науковій діяльності.

ФК7. Критичне осмислення проблем у сфері освіти, педагогіки й на межі галузей знань.

ФК8. Здатність інтегрувати знання у сфері освіти/педагогіки та розв'язувати складні задачі у мультидисциплінарних та міждисциплінарних контекстах.

ФК11. Здатність використовувати у професійно-педагогічній діяльності знання психологічної науки, методи ефективної комунікації

### **Програмні результати навчання**

ПРН 5. Організовувати освітній процес на основі студентоцентрованого, компетентнісного, контекстного підходів та сучасних досягнень освітніх, педагогічних наук, управляти навчально-пізнавальною діяльністю, об'єктивно оцінювати результати навчання здобувачів освіти.

ПРН 8. Розробляти і викладати освітні курси в закладах вищої освіти, використовуючи методики, інструменти і технології, необхідні для досягнення поставлених цілей.

ПРН 11. Здійснювати консультативну діяльність у сфері освітніх, педагогічних наук.

ПРН 13. Визначати та спрямовувати навчально-пізнавальну діяльність студентів; враховувати психологічні особливості людини в процесі педагогічної діяльності, моральні якості особистості, розвиток їх творчих сил і здібностей

**Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.** На вивчення навчальної дисципліни відводиться **180 годин 6 кредитів ECTS для (1,6д), (1,6в), (1,6з)**

# **ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

## **Модуль 1. Дидактика вищої школи**

### ***Змістовий модуль 1. Освітній процес як дидактична система***

#### **Тема 1. Дидактична система ЗВО. Концепції теорії навчання**

Дидактична система, її компоненти: зміст, мета, принципи, закономірності, технології, форми, методи, засоби навчання, система контролю й оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів освіти. Навчання як спосіб організації педагогічного процесу. Сутність навчальної діяльності студентів. Концепції теорії навчання: система Й. Ф. Гербарта, дидактична система Дж. Дьюї, сучасні дидактичні системи. Програмована концепція навчання. Теорія поетапного формування розумових дій. Сучасні зарубіжні дидактичні концепції.

#### **Тема 2. Закономірності й принципи навчання**

Закономірність. Закономірності зовнішні й внутрішні. Зовнішні: залежність навчання від суспільних процесів і умов, від соціальної й політичної ситуації, рівня культури й ін. Внутрішні: відбиття зв'язків між компонентами процесу навчання. Принципи навчання (свідомості й активності, науковості, систематичності і послідовності, наочності, доступності, міцності, зв'язок навчання з життям, оптимізації) як способи досягнення педагогічних цілей з урахуванням закономірностей навчального процесу. Принципи класичні й сучасні. Педагогічні умови реалізації принципів навчання в діяльності викладача.

#### **Тема 3. Цілі та зміст освіти**

Мета і цілі навчання. Компетентнісний підхід при визначенні цілей навчання. Знання як категорія вираження цілей навчання. Уміння і навички як категорії вираження цілей навчання. Досвід творчої діяльності. Професійно – важливі якості майбутнього фахівця. Класифікації цілей навчання. Таксономія Блума. Проблема змісту освіти. Питання теорії змісту освіти. Структура змісту навчання. Нормативні документи, які визначають зміст освіти.

#### **Тема 4. Методи, форми та засоби навчання**

Сутнісна характеристика методів навчання. Класифікації методів навчання. Сучасні активні та інтерактивні методи навчання та специфіка їх впровадження в освітній процес закладів вищої освіти. Форми навчання у закладах вищої освіти. Поняття групової взаємодії. Метод дискусії. Ігрові

методи навчання: рольові, ділові, імітаційні. Сучасні засоби навчання та використання їх в освітньому процесі.

### **Тема 5. Види і стилі навчання**

Догматичне навчання. Пояснювально-ілюстративне навчання. Проблемне навчання. Програмоване навчання. Репродуктивний стиль навчання. Творчий стиль навчання. Емоційно-ціннісний стиль навчання.

### **Тема 6. Інноваційна професійна діяльність викладача ЗВО**

Сутнісна характеристика та структура інновацій. Інноваційна професійна діяльність. Готовність до інноваційної діяльності як важлива професійна якість педагога. Структура готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Розвиток інноваційної поведінки педагога. Шляхи формування інноваційної поведінки викладача. Акмеологія у педагогічній діяльності.

## ***Змістовий модуль 2. Сучасні освітні технології***

### **Тема 7. Загальна характеристика сучасних педагогічних технологій**

Педагогічні технології, їх класифікація. Ознаки педагогічної технології. Принципи педагогічної технології. Умови упровадження педагогічних технологій у навчально-виховний процес вищого навчального закладу. Педагогічні технології як фактор інтенсифікації навчання.

### **Тема 8. Технології інтерактивного навчання**

Сутність технології. Основні концептуальні ідеї, поняття. Особливості інтерактивних технологій. Класифікації інтерактивних технологій. Ознаки занять за інтерактивною технологією навчання: групова взаємодія та співробітництво. Активні та інтерактивні методи навчання.

### **Тема 9. Технології розвитку критичного мислення**

Сутність технології. Основні концептуальні ідеї, поняття. Особливості технології критичного мислення. Види навчальних завдань відповідно до навчальних цілей та результатів.

### **Тема 10. Технології розвитку творчої особистості**

Поняття творчість та креативність. Формування та розвиток творчої особистості. Умови розвитку креативності майбутнього фахівця. Методи творчого розвитку здобувачів освіти та викладачів вищої школи: кейс-метод, тренінгові технології, технології колективно-групового навчання, евристичні методи навчання (метод мозкового штурму, метод синектики, асоціативні методи) та ін.



## **Тема 11. Технології дистанційного навчання**

Характеристика технологій дистанційного навчання. Особливості дистанційної форми навчання. Комп'ютер у сучасному навчальному процесі: електронні підручники, віртуальні бібліотеки, екскурсії, відео-лекції і прес-конференції, інші ресурси. Методи та технології в дистанційному навчанні.

## **Тема 12. Здоров'язберігаючі технології**

Здоров'я та його складові. Критерії здоров'я. Валеологічна компетентність суб'єктів освітнього процесу. Сутність та характеристика здоров'язберігаючих технологій. Класифікації здоров'язберігаючих технологій. Основні концептуальні ідеї та поняття..

### ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах		
		Денна форма	Вечірня форма	Заочна форма
1	<b>Тема 1.</b> Дидактична система ЗВО. Концепції теорії навчання	2	2	-
2	<b>Тема 2.</b> Закономірності й принципи навчання	2	2	-
3	<b>Тема 3.</b> Цілі та зміст освіти	2	2	1
4	<b>Тема 4.</b> Методи, форми та засоби навчання	2	2	1
5	<b>Тема 5.</b> Види і стилі навчання	2	2	1
6	<b>Тема 6.</b> Інноваційна професійна діяльність викладача ЗВО	2	2	1
7	<b>Контроль засвоєння змістового модуля 1</b>	2	2	2
8	<b>Тема 7.</b> Загальна характеристика сучасних педагогічних технологій	2	2	-
9	<b>Тема 8.</b> Технології інтерактивного навчання	2	2	1
10	<b>Тема 9.</b> Технології розвитку критичного мислення	2	2	1
11	<b>Тема 10.</b> Технології розвитку творчої особистості	2	2	2
12	<b>Тема 11.</b> Технології дистанційного навчання	2	2	-
13	<b>Тема 12.</b> Здоров'язберігаючі технології	2	2	2
14	<b>Контроль засвоєння змістового модуля 2</b>	2	2	1
15	<b>Підсумковий модульний контроль</b>	2	2	1
<b>Усього годин</b>		<b>30</b>	<b>30</b>	<b>14</b>

# МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

## Практичне заняття № 1 (2 год.)

**ТЕМА:** Дидактична система ЗВО. Концепції теорії навчання

**Ціль заняття:** ознайомитися з освітнім процесом у ЗВО як дидактичною системою та його компонентами; знати основні концепції теорії навчання та компоненти дидактичної системи, вміти аналізувати та визначати сутнісні характеристики сучасних дидактичних систем; розвивати комунікативні вміння.

### **План:**

- 1.1 Дидактична система та її компоненти
- 1.2 Концепції теорії навчання.
- 1.3. Сучасні дидактичні системи.

### ***Методичні рекомендації:***

Зверніть увагу на основні *поняття теми*: дидактична система, освітній процес, теорії навчання, мета навчання, зміст навчання, принципи, форми і методи навчання, засоби навчання, структура навчання.

### ***Практичні завдання:***

**Завдання 1. Робота в групах.** Визначити сутність освітнього процесу як дидактичної системи.

*Методичний прийом «Синквейн», «Слоган».* Групи складають слоган на тему «Освітній процес». Після виконання кожна група представляє свої проєкти та обґрунтовує свою відповідь.

**Завдання 2.** *Методичний прийом «Сходінка».* Визначити структурні компоненти освітнього процесу як дидактичної системи та їх семантичне значення. Заповнити таблицю. *Інструкція:* студентам пропонується розмістити на умовній «сходінці» ключові поняття теми, наприклад: «дидактична система», «освітній процес», «навчання», «виховання», «розвиток», «форма навчання», «викладання», «метод навчання», «засіб навчання», «учіння», «принцип навчання», «компетентності» і з наступним обґрунтуванням послідовності їх розташування.

Поняття	Визначення
принцип навчання	
компетентності	
дидактична система	
метод навчання	
освітній процес	
виховання	
засіб навчання	
розвиток	
навчання	
форма навчання	
викладання	
учіння	
закономірності навчання	
правило навчання	

**Завдання 3. Робота в групах.** Опрацювати додатковий теоретичний матеріал та створити модель дидактичної системи Й. Ф. Гербарта та дидактичної системи Дж. Дьюї. Показати основні положення концепції, ідеї та принципи.

**Завдання 4.** Підготувати виступ з презентацією однієї з сучасних концепцій навчання: програмована концепція навчання, теорія поетапного формування розумових дій, проблемне навчання, розвивальне навчання, особистісноорієнтоване навчання.

*Контрольні питання:*

1. Що являє собою дидактична система?
2. Які компоненти складають дидактичну систему?
3. Охарактеризувати ідеї та принципи сучасних концепцій навчання.

*Завдання для самостійної роботи:*

1. Підготувати виступ з презентацією сучасної дидактичної системи України, сучасної зарубіжної дидактичної концепції.

2. Підготувати доповіді за темою: які питання дидактики XX століття залишаються актуальними в XXI столітті, хто автор досліджень і в чому полягає їх сутність?

### **Практичне заняття № 2 (2 год.)**

#### **ТЕМА: Закономірності й принципи навчання**

**Ціль заняття:** ознайомитися з основними закономірностями та принципами освітнього процесу, знати класичні та сучасні принципи навчання, вміти визначати способи реалізації принципів навчання на практиці, вміти визначати педагогічні умови реалізації принципів навчання в діяльності викладача.

#### **План:**

- 2.1. Зовнішні та внутрішні закономірності навчання
- 2.2. Класичні та сучасні принципи навчання
- 2.3. Педагогічні умови реалізації принципів навчання в діяльності викладача.

#### ***Методичні рекомендації***

Зверніть увагу на те, що системотвірними дидактичними категоріями, які відображають цілісність педагогічного процесу, є закономірності і принципи навчання. Вони тісно пов'язані з основними компонентами навчального процесу: цілями і завданнями навчання, змістом і формами його реалізації, методами і засобами, стимулюванням і результативністю навчання. Дидактичні закономірності як системотвірні дидактичні категорії відображають суттєві та необхідні зв'язки між процесом навчання і соціальними процесами, а також зв'язки внутрішнього характеру (між метою і змістом, формами і методами). Принципи навчання визначають зміст, організаційні форми і методи навчального процесу відповідно до загальних цілей і закономірностей, регулюють основні компоненти процесу навчання. Загальна кількість принципів у дидактичній теорії чітко не визначена, оскільки наука постійно проникає у більш складні зв'язки і відношення між суб'єктами і компонентами процесу навчання. Правила навчання як окремі вимоги до викладання розкривають і конкретизують різні сторони принципів навчання, формулюються здебільшого в категоричній формі і вимагають від учителя безпосередніх дій. Знання типових ситуацій і методичних прийомів допомагає

правильно оцінити конкретні умови навчання, прийняти адекватне ситуації рішення. *Засвойте основні поняття теми:* принцип навчання, правило навчання, науковість, доступність, наочність, систематичність й послідовність, активність, міцність, диференціація, селективність навчання, зв'язок навчання з життям.

### ***Практичні завдання:***

***Завдання 1. Фронтальна дискусія.*** Визначити семантичне значення та взаємозв'язок між поняттями «закономірності навчання», «принципи навчання» та «правила навчання». Обґрунтувати відповідь.

***Завдання 2. Фронтально-індивідуальна робота.*** Визначивши сутність основних принципів навчання, заповнити таблицю.

Принцип навчання	Сутність
Свідомості й активності	
Науковості	
Систематичності та послідовності	
Наочності	
Доступності	
Зв'язок навчання з життям	
Міцності	
Оптимізації	

***Завдання 3. Проведення дидактичної гри «Встановлення відповідності між принципами навчання та правилами їх упровадження».***

***Інструкція:*** Студентам пропонується розбитися на пари і позмагатися у швидкості визначення правил реалізації того чи іншого принципу. Кожна пара за жеребкуванням отримує принципи навчання й перелік правил, з яких необхідно обрати ті, що дозволяють ефективно його реалізувати. Час виконання завдання 25 хвилин. Потім кожна група презентує обрані правила (перед цим викладач перевіряє кількість помилок).

Разом обговорюється ступінь впровадження принципів і правил навчання у практику викладання.

### *Правила навчання:*

1. Ознайомлення із сучасними науковими поглядами та теоріями.
2. Узагальнення своїх думок, формулювання підсумків, висновків.
3. Рухайтесь від легкого до важкого, від відомого до невідомого, від простого до складного.
4. Пояснюйте тлумачення наукових понять, багатоваріативність вирішення задач, різноманітність підходів та думок.
5. Враховуйте індивідуальні можливості і диференціюйте завдання для різних категорій студентів.
6. Доводьте практичну необхідність знань, що надаються. Постійно пов'язуйте знання з життям.
7. Упроваджуйте сучасні методи навчально-пізнавальної діяльності.
8. Краще один раз побачити, ніж сто разів почути.
9. Навчайте так, щоб студент розумів, що, навіщо, і як треба робити.
10. Чітко формулюйте поняття, уникайте монотонності, навчайте образно, використовуючи яскраві факти, приклади з життя.
11. Доступність не означає легкості навчання, викладач не повинен полегшувати навчання, надавши всі необхідні знання.
12. Забезпечуйте послідовність між попереднім і подальшим навчанням.
13. Постійно підкреслюйте їх взаємозв'язок теорії і практики.
14. Встановлюйте оптимальний режим навчання.
15. Намагайтесь, щоб зміст і способи навчання дещо випереджали можливості студентів, щоб навчання було важким, але доступним.
16. Не допускайте хибного тлумачення наукових термінів.
17. Не переходьте до вивчення нового, попередньо не сформувавши зацікавленості і позитивного ставлення до нього.
18. Використовуйте найефективніші методи та прийоми організації навчального процесу
19. Кожне заняття повинне мати практичне значення.
20. Знайомте студентів з біографіями видатних учених, їх внеском у розвиток науки.
21. Ніколи не обмежуйтеся тільки наочною.
22. Надавайте можливість студентам відразу ж перевірити набуті знання на практиці.
23. Забути знання швидше відтворюються в системі, аніж поза нею.

24. На заняттях намагайтеся залучати студентів до активної пізнавальної діяльності, пошуку нового.
25. Намагайтеся запам'ятовувати новий матеріал у поєднанні з вивченим
26. Запобігайте закріпленню в пам'яті неправильно сприйнятої інформації або того, що студент не зрозумів.
27. Постійно розкривайте діалектичний зв'язок науки і практики. Показуйте, що наука розвивається під впливом практичних потреб, а практика вимагає наукових знань.
28. При вивченні нового і складного матеріалу спирайтеся на сильних студентів, при повторенні, закріпленні на слабких.
29. Вивчайте та добре розумійте рівень підготовленості і розвитку студентів, спирайтесь на їхні можливості.
30. Використовуйте всі види і форми пізнавальної діяльності, поєднуючи їх і враховуючи вікові можливості студентів.
31. Пропонуйте студентам для вирішення завдання, що мають практичне значення і належать до професійних сфер їх інтересів.
32. Розкривайте генезис наукового знання, пояснюйте хід відкриття і пізнання того чи іншого явища.
33. Систематично інформуйте студентів про нові досягнення, застосовуйте нову термінологію, пов'язуйте нові досягнення з системою знань, що формується.

**Завдання 4.** Визначити необхідність застосування основних принципів навчання в освітньому процесі. Обґрунтувати відповідь.

*Метод «Акваріум».* Інструкція: з числа студентів створюються два кола: зовнішній та внутрішній. Студенти внутрішнього кола сідають спинами один до одного, обличчям до студентів зовнішнього кола. Кожна пара обговорює задане питання, після 2-3 хв. Після чого внутрішнє коло переміщується на одного студента за годинною стрілкою, а зовнішнє – проти. Обговорюють наступне питання.

*Питання для обговорення:*

- Якщо цілі та зміст навчання визначають, чому треба навчати, то що регламентують принципи навчання?
- Як Ви гадаєте, до чого може призвести недотримання принципів навчання?



- Які межі застосування принципу міцності? Чи для всіх в однаковій мірі доступно досягнення міцності знань?

**Завдання 5.** *Індивідуальна робота - метод «Перевір себе».* Викладач надає завдання кожному студенту. Розподілити перераховані словосполучення на дві групи: 1) принципи навчання (підкресліть); 2) закономірності.

Гуманізація, залежність навчання від суспільних потреб і умов, що визначає роль діяльності і спілкування у формуванні особистості; демократизація; залежність навчання від вікових, індивідуальних і статевих особливостей студента; науковість; доступність; наочність; взаємозалежність процесів навчання, освіти і розвитку особистості; систематичність і послідовність; свідомість; активність; взаємозв'язок завдань, змісту, методів і форм навчання в педагогічному процесі; міцність; зв'язок теорії з практикою і з життям; позитивний емоційний фон педагогічного процесу.

*Контрольні питання:*

1. Визначити сутність та пояснити взаємозв'язок «закономірностей навчання», «принципів навчання» та «правил навчання»
2. Охарактеризувати класичні та сучасні принципи навчання
3. Які педагогічні умови реалізації сучасних принципів навчання?

*Завдання для самостійної роботи:*

1. Заповнити таблицю «Порівняльна характеристика традиційних і сучасних дидактичних принципів навчання».
2. Розробити правила реалізації принципу створення ситуації успіху в навчанні, обґрунтувати його значущість.

### **Практичне заняття № 3**

#### **ТЕМА: Цілі та зміст освіти**

**Ціль заняття:** ознайомитися з компетентнісним підходом в освіті; знати структуру змісту навчання та основні класифікації цілей навчання; вміти визначати навчальні цілі відповідно до компетентнісного підходу.

#### **План:**

- 3.1. Компетентнісний підхід при визначенні цілей навчання
- 3.2. Класифікація цілей навчання. Таксономія Блума

### 3.3. Структура змісту навчання

#### **Методичні рекомендації:**

*Засвоїти основні поняття теми:* компетентнісний підхід в освіті, цілі та зміст навчання, стандарт вищої освіти, освітньо-професійна програма, навчальний план, навчальна програма, робоча програма.

**Завдання 1.** Охарактеризувати нормативні документи, які визначають зміст освіти: стандарт вищої освіти, освітньо-професійна програма, навчальний план, навчальна програма, робоча програма, заповнюючи таблицю:

Поняття	Характеристика
Стандарт вищої освіти	
Освітньо-професійна програма	
Навчальний план	
Навчальна програма	
Робоча програма	

**Завдання 2. Робота в парах.** Опрацювати теоретичний матеріал «Компетентнісний підхід в освіті» та визначити: основну мету вищої освіти в умовах компетентнісного підходу, відмінні характеристики компетентнісного підходу, базові поняття компетентнісного підходу (компетенції та компетентність).

**Завдання 3. Фронтальна дискусія. Обговорення.**

1. Що являє собою Таксономія Б. Блума?
2. Як поєднуються між собою навчальні цілі та конкретні завдання?
3. Як перевірити досягнення навчальних цілей?

**Завдання 4. Робота в парах.** Опрацюйте теоретичний матеріал «Дидактичний текст – «Концепції рівнів засвоєння навчального матеріалу»» та складіть конспект тексту у вигляді переліку питань, відповіді на які розкривали б його зміст. Кількість питань – близько 15. Намагайтеся формулювати проблемні питання, для відповіді на які треба не просто відтворити зміст тексту, а й замислитись, виявити своє ставлення.

*Контрольні питання:*

1. Які відмінні характеристики компетентнісного підходу?
2. Як визначаються цілі навчання відповідно до компетентнісного підходу?
3. Які нормативні документи визначають зміст освіти?

*Завдання для самостійної роботи:*

1. На основі теоретичного матеріалу «Компетентнісний підхід в освіті» запропонувати завдання для студентів за Таксономією Блума.

**Практичне заняття № 4**

**ТЕМА: Методи, форми та засоби навчання**

**Ціль заняття:** ознайомитися з основними класифікаціями методів навчання у ЗВО; знати сутність та мету основних форм навчання у ЗВО; вміти обирати методи та засоби навчання відповідно до мети форми організації навчання.

**План:**

- 4.1. Сутнісна характеристика методів навчання
- 4.2. Форми організації навчання у закладах вищої освіти
- 4.3. Сучасні засоби навчання та використання їх в освітньому процесі

***Методичні рекомендації:***

*Засвоїти основні поняття теми:* методи навчання, форми організації навчання, засоби навчання, інтерактивні методи навчання, сучасні методи навчання. *Звернути увагу* на те, що зміни життя в сучасному світі вимагають і змін мети та призначення сучасної освіти. Знижується функціональна значущість і привабливість традиційної організації навчання, передача «готових» знань від викладача до слухача перестає бути основним завданням навчального процесу. *Слід зазначити*, що важливо викликати інтерес до навчальної теми, перетворюючи аудиторію пасивних спостерігачів на активних учасників заняття. Якщо викладач у своїй роботі буде використовувати активні форми та методи навчання то це важливе питання буде вирішеним саме собою. Активні форми навчання будуються на інтерактивних методах, коли існує взаємозв'язок не лише між викладачем і слухачем, а й між слухачами у навчанні. Викладач в даному випадку виступає у ролі консультанта.

### ***Завдання 1. Фронтальна бесіда***

1. Що являє собою метод навчання?
2. Які класифікації методів навчання Вам відомі?
3. Які існують форми організації навчання у ЗВО, в чому сутність та мета кожної з них?
4. Яка роль використання сучасних засобів навчання в освітньому процесі?

***Завдання 2. Робота в парах.*** Скласти порівняльну характеристику традиційних та інтерактивних **методів** навчання (сутність, мета, види, застосування, можливості) та заповнити таблицю:

<b>Хар-ка</b>	<b>Традиційні методи навчання</b>	<b>Інтерактивні методи навчання</b>
Сутність		
Мета		
Види		
Умови застосування		
Можливості		

***Завдання 3.*** Провести «Круглий стіл» з питань застосування інтерактивних методів в освітньому процесі ЗВО:

1. Як співвідносяться поняття «активність» та «інтерактивність» навчання?
2. Що може стати перешкодою організації ефективної взаємодії студентів на занятті?
3. За яких умов взаємодія викладача зі студентами дає позитивний результат?
4. Чи вважаєте ви достатнім рівень застосування інтерактивних методів у вищій школі?

### ***Контрольні питання:***

1. Назвіть та охарактеризуйте основні методи навчання.
2. Дайте характеристику формам організації навчання у ЗВО.
3. Охарактеризуйте сучасні засоби навчання.
4. Які недоліки мають інтерактивні методи навчання?
5. Які переваги має метод дискусії для підготовки фахівця?

*Завдання для самостійної роботи:*

1. Підготувати виступ з презентацією, проаналізувавши сучасні засоби навчання у ЗВО, визначити їх характеристики та можливості застосування.
2. Розробити семінарське заняття з використанням дискусійних методів навчання.
3. Розробити практичне заняття з використанням ігрових методів навчання.

**Практичне заняття № 5**

**ТЕМА: Види і стилі навчання**

**Ціль заняття:** ознайомитися з основними видами та стилями навчання; знати сутність, мету та доцільність застосування кожного виду та стилю навчання в освітньому процесі; вміти обирати ефективний стиль навчання відповідно до мети форми організації навчання.

**План:**

- 5.1. Сутнісна характеристика видів навчання (догматичне, пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване)
- 5.2. Сутнісна характеристика стилів навчання (репродуктивний, творчий, емоційно-ціннісний)

**Методичні рекомендації:**

*Засвоїти основні поняття теми:* види навчання, стилі навчання, догматичне навчання, пояснювально-ілюстративне навчання, проблемне навчання, програмоване навчання; репродуктивний стиль навчання, творчий стиль навчання, емоційно-ціннісний стиль навчання.

**Завдання 1. Фронтальна бесіда.**

1. Які існують види навчання?
2. Які характерні особливості кожного виду навчання?
3. Які існують стилі навчання?
4. Які характерні ознаки кожного стилю навчання?

**Завдання 2. Робота в групах за методом проектів.**

Розподіл здобувачів освіти на три групи. Кожна група шляхом жеребкування отримує картку з певним видом та стилем навчання.

*Завдання:* Створити проект.

- назвати характерні особливості зазначеного виду та стилю навчання;
- представити у вигляді графічного зображення сутність та приклади застосування виду та стилю навчання в освітньому процесі вищої школи. Обґрунтувати доцільність їх використання.
- результати проєктів обговорити в академічній групі.

*Контрольні питання:*

1. Назвіть види навчання.
2. Порівняйте догматичне та пояснювально-ілюстративне навчання.
3. Назвіть особливості програмованого навчання.
4. Розкрийте поняття «стиль навчання».
5. Назвіть характерні ознаки емоційно-ціннісного стилю навчання.

*Завдання для самостійної роботи:*

1. Зробіть порівняльний аналіз репродуктивного та творчого стилів навчання. Результат представити у вигляді таблиці.

## **Практичне заняття № 6**

### **ТЕМА: Інноваційна професійна діяльність викладача ЗВО**

**Ціль заняття:** ознайомитися із сутністю інноваційної професійної діяльності викладача ЗВО, знати структуру та динаміку розвитку освітніх інноваційних процесів; формувати вміння управляти інноваційною діяльністю викладача, аналізувати причини та наслідки антиінноваційних бар'єрів діяльності педагога та визначати шляхи їх подолання.

#### **План:**

- 6.1. Сутнісна характеристика та ознаки інноваційної професійної діяльності викладача ЗВО.
- 6.2. Структура та динаміка розвитку освітніх інноваційних процесів.
- 6.3. Методи управління інноваційною діяльністю викладача.
- 6.4. Антиінноваційні бар'єри діяльності педагога та шляхи їх подолання.

#### **Методичні рекомендації**

*Засвоїти основні поняття теми:* інновації, освітні інновації, інноваційна діяльність, інноваційні процеси, антиінноваційні бар'єри, діяльність викладача.

*Слід врахувати*, що особливу роль у процесі професійного самовдосконалення педагога відіграє його інноваційна діяльність. У зв'язку з цим становлення готовності педагога до неї є найважливішою умовою його професійного розвитку. Якщо педагогу, що працює в традиційній системі, достатньо володіти педагогічною технікою, тобто системою навчальних умінь, що дозволяють йому здійснювати навчально-виховну діяльність на професійному рівні та досягати більш-менш успішного навчання, то для переходу в інноваційний режим визначальною є готовність педагога до інновацій. Професійна діяльність педагога неповноцінна, якщо вона будується тільки як відтворення одного разу засвоєних методів роботи, якщо в ній не використовуються об'єктивно існуючі можливості для досягнення більш високих результатів освіти, якщо вона не сприяє розвитку особистості самого педагога. Без творчості немає педагога-майстра.

### ***Практичні завдання***

***Завдання 1.*** Фронтальна дискусія за методом «Круглий стіл» з питання «Сутність інноваційної професійної діяльності викладача ЗВО». Питання для обговорення:

- передумови виникнення педагогічної інноватики в нашій країні;
- спільність та відмінність понять «інноватика», «інновація», «інноваційні процеси в освіті»;
- співвідношення творчості та професіоналізму у діяльності педагога-новатора.

Заслуховування доповідей. Обговорення.

***Завдання 2.*** Робота в групах. З метою закріплення теоретичних знань щодо сутності педагогічних інновацій пропонується інтелектуальна гра «Термінологічна розминка». Кожна група отримує завдання: поєднати педагогічний термін з його визначенням (педагогічна інноватика, інновація, абсолютна новизна, відносна новизна, суб'єктивна новизна, новизна, педагогічні відкриття, педагогічні винаходи, педагогічні вдосконалення, інноваційна педагогічна діяльність, інноваційне навчання). Матеріали для роботи знаходяться в конвертах. Представник кожної групи обирає собі конверт. По завершенні роботи кожна група озвучує свої результати.

*Інструкція:* поєднати педагогічний термін з його визначенням; представник групи презентує знання групи щодо інноваційної педагогічної діяльності.

**Завдання 3. Фронтально-індивідуальна робота.** Визначити ознаки нового в педагогіці, як особливого феномену. Заповнення таблиці: визначити сутність «Основних ознак інновацій»

Просторово-часова неідентичність	
актуальність	
стабільність	
ефективність	
оптимальність	
змінюваність	

**Завдання 4. Робота в групах.** Визначити сутність структури освітніх інноваційних процесів. Навести приклади та заповнити таблицю.

Етапи	Сутність
етап зародження нової ідеї, виникнення нової концепції нововведення (старт).	
етап винаходу	
етап реалізації нововведення	
етап розповсюдження нововведення (зрілість)	
етап насичення в конкретній галузі.	
етап спаду (криза, фініш).	
іrrадіація (лат. irradigare — сяяти, випромінювати) нововведення.	

**Завдання 5. Фронтальна дискусія** за методом «Круглий стіл» з питань: сутність антиінноваційних бар'єрів викладача, шляхи подолання



антиінноваційних бар'єрів. Визначити причини антиінноваційної діяльності викладача.

*Контрольні питання:*

1. Охарактеризувати сутність та ознаки інноваційної професійної діяльності викладача ЗВО.
2. Визначити структуру та динаміку розвитку освітніх інноваційних процесів.
3. Визначити шляхи подолання антиінноваційних бар'єрів викладача ЗВО.

*Завдання для самостійної роботи:*

Підготувати доповідь на одне з трьох питань:

1. Чим викликана необхідність постійного оновлення педагогічного процесу у вищій школі?
2. Які шляхи для формування інноваційної поведінки педагога можете запропонувати Ви?
3. В чому, на Ваш погляд, полягає готовність викладача до інноваційної діяльності?

**Практичне заняття № 7**

**ТЕМА: Загальна характеристика сучасних педагогічних технологій**

**Ціль заняття:** ознайомитися із сутністю та класифікацією сучасних педагогічних технологій; знати ознаки та принципи педагогічної технології, формувати уміння та навички використовувати сучасні педагогічні технології в освітньому процесі ЗВО.

**План:**

- 7.1. Сутнісна характеристика понять «педагогічні технології», «освітні технології», «інноваційні технології», взаємозв'язок між ними.
- 7.2. Критерії відповідності та структура педагогічних технологій.
- 7.3. Освітні технології як фактор інтенсифікації навчання.

**Методичні рекомендації:**

*Засвоїти основні поняття теми:* технологія, педагогічні технології, освітні технології, інноваційні технології, ознаки педагогічної технології, етапи

становлення. *Звернути увагу*, що у сучасній вищій школі технологізація виступає як одна з норм проектування освітнього процесу. У сучасній педагогічній теорії та практиці склалася стійка традиція під технологізацією освіти слід розуміти систематизацію процесу навчання: закріплення та нормування в діяльності педагога цілей, форм, організацій, процедур, результатів та ін. Більш точне розуміння сутності термінів "педагогічна технологія" і "технологізація освітнього процесу" вимагає звернення до історії їхнього походження. *Визначити та проаналізувати* підходи науковців до визначення поняття «педагогічна технологія».

### ***Практичні завдання:***

***Завдання 1. Індивідуальна робота.*** Проаналізувати підходи науковців до визначення поняття «педагогічна технологія». Визначити спільні та відмінні риси. Дати власне визначення та обґрунтувати відповідь.

<b>Автор</b>	<b>Визначення поняття</b>
О. Пометун	Сукупність способів (методів, прийомів, операцій) педагогічної взаємодії, послідовна реалізація яких створює умови для розвитку учасників педагогічного процесу і передбачає його певний результат
М. Кларін	Сукупність функціонування всіх особистісних, інструментальних і методичних засобів, що використовуються для досягнення мети
С. Гончаренко	Система процедур, яка оновлює професійну діяльність учителя і гарантує кінцевий запланований результат
І. Зязюн	Сфера знання, яка включає методи, засоби і теорію їх використання для досягнення цілей освіти
В. Монахов	Модель спільної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для викладача і студента
В. Сластьонін	Упорядкована сукупність дій, операцій, процедур, що інструментально забезпечують досягнення прогностового результату

Н. Щуркова	Наукова дисципліна (в системі “теорія – методика – технологія”), яка вивчає педагогічний вплив на особистість у контексті взаємодії педагога з дітьми та їх загальної взаємодії зі світом; описує систему педагогічних професійних операцій
І. Прокопенко, В. Євдокімов	Суворо наукове і точне відтворення гарантуючих успіх педагогічних дій
Г. Селевко	Змістовне узагальнення, яке вбирає в себе смисли існуючих визначень
І. Лернер	Спосіб організації думок про матеріали, людей, моделі та системи типу “людина – машина”
А. Нісімчук	Сукупність дій, операцій та процедур, які забезпечують діагностований та гарантований результат в умовах освітнього простору, що змінюється

**Завдання 2. Методичний прийом «Сходінка».** Визначити семантичне визначення понять: технологія, педагогічна технологія, освітня технологія, інноваційна технологія. Встановити взаємозв’язок між ними. Розташувати поняття в ієрархічній послідовності, наводячи приклади відповідних технологій.

**Завдання 3. Робота в групах.** Визначити критерії, яким мають відповідати педагогічні технології. Скласти таблицю:

Критерій	Сутність
Концептуальність	
Керованість	
Системність	
Ефективність	
Відтворюваність	

**Завдання 4. Робота в групах.** Визначити структуру педагогічної технології. Скласти таблицю:

Структурний елемент	Характеристика
Концептуальна основа	

Змістова частина	
Процесуальна частина	

*Контрольні питання:*

1. Охарактеризувати сутність сучасних педагогічних технологій.
2. Визначити критерії відповідності педагогічних технологій.
3. Зробити порівняльний аналіз освітньої, педагогічної та інноваційної технологій.

*Завдання для самостійної роботи:*

1. Підготувати доповідь на тему: «Чому інноваційні технології виступають чинником інтенсифікації навчання?»

**Практичне заняття № 8**

**ТЕМА: Технології інтерактивного навчання**

**Ціль заняття:** ознайомитися із сутністю інтерактивних технологій навчання; знати основні форми і методи інтерактивних технологій навчання, оволодіти методикою застосування методів інтерактивного навчання в освітньому процесі; розвивати творчу активність, самостійність здобувачів освіти.

**План:**

- 8.1. Сутнісна характеристика інтерактивних технологій навчання.
- 8.2. Класифікації інтерактивних технологій навчання.
- 8.3. Інтерактивні методи навчання як чинник оптимізації освітнього процесу ЗВО.

**Методичні рекомендації:**

*Засвоїти основні поняття теми:* моделі навчання, інтерактивні технології навчання, інтерактивні методи навчання, методи колективно-групового навчання, методи кооперативного навчання, дискусійні методи навчання, методи аналізу ситуативних завдань. *Варто звернути увагу на те, що* на сьогоднішній день у вищій освіті фармацевтичного та медичного профілю пріоритетним визначається принцип активізації навчання, під час реалізації якого важливою є активна пізнавальна діяльність здобувачів освіти. Майбутні

фахівці стають активними здобувачами знань та вмінь, які вони використовують під час вирішення складних професійних завдань

### ***Практичні завдання:***

**Завдання 1. Робота в малих групах. Моделі навчання.** Розглянути наведену схему однієї з моделей навчання. Поясніть, що зображено на схемі? Як можна назвати таку модель навчання? За яких умов викладач може обрати таку модель? У чому сильні та слабкі сторони такої моделі? Охарактеризуйте модель навчання, підтверджуючи свої слова рядками з відомої пісні чи прислів'я.

**Завдання 2. Метод «Мозкова атака».** Ознайомитися із сутністю інтерактивних технологій навчання. *Інструкція:* записати на листочках 3 слова, з якими у вас асоціюється поняття «інтерактивні технології навчання»; групою вибрати слова, які збіглися; керівник групи презентує знання групи щодо інтерактивних технологій навчання; асистент записує на плакаті.

**Завдання 3. Робота в малих групах за методом «Мозаїка».**

*Інструкція:*

- ви отримаєте картки чотирьох кольорів із цифрами (1,2,3,4);
- пропоную об'єднатися в групи за цифрою, що є на картці і на столі;
- кожна група отримує дидактичний матеріал, в якому є інформація з різних аспектів, що стосується інтерактивних технологій навчання;
- слід опрацювати інформацію так, щоб можна було навчити інших (групам дається на опрацювання матеріал: «дискусійні методи навчання», «методи колективно-групового навчання», «методи кооперативного навчання», «методи аналізу ситуативних завдань»);
- на роботу відводиться 5 хв.

*Після опрацювання інформації:*

- треба повернутися у свої групи;
- провести взаємонавчання за номерами від 1 до 4 (на роботу дається по 3 хвилини кожному).

Кожна група по черзі презентує свої знання, відповідаючи на запитання з аркушів, що лежать на столі (на презентацію по 2 хв.).

**Запитання для груп:**

1. Розповісти про дискусійні методи навчання, вимоги до їх організатора та учасників.
2. Розповісти про методи колективно-групового навчання.
3. Розповісти про методи кооперативного навчання.
4. Розповісти про методи аналізу ситуативних завдань.

Таку форму роботи можна використати на заняттях, коли треба опрацювати великий текст.

Як вважаєте, які плюси та мінуси цієї форми групової роботи інтерактивного навчання?

**Завдання 4. Робота в парах. Метод «Перехресна дискусія».** Користуючись отриманою інформацією, записати по 3 аргументи «за» і «проти» до кожного із методів: дискусійні, колективно-групового навчання, кооперативного навчання, аналізу ситуативних завдань. Щоб визначити ефективність цих методів під час використання їх в освітньому процесі, проведемо обговорення.

*Інструкція:*

На дошці записується метод, дошка поділяється на дві частини – «переваги» та «недоліки». Кожна пара озвучує своє бачення використання даного методу. Всі інші доповнюють, аргументуючи.

*Обговорення:*

Які методи, на вашу думку, є більш ефективними під час використання їх в освітньому процесі?

*Контрольні питання:*

1. Охарактеризуйте інтерактивні технології навчання.
2. Наведіть відомі класифікації інтерактивних технологій навчання.
3. Яким чином методи інтерактивного навчання сприяють реалізації принципу оптимізації в навчанні?

*Завдання для самостійної роботи:*

1. Розробити завдання для кооперативної діяльності (метод малих груп).
2. Розробити завдання для колективно-групової діяльності за власним вибором.

## Практичне заняття № 9

### ТЕМА: Технології розвитку критичного мислення

**Ціль заняття:** ознайомитися із сутністю технології критичного мислення; знати основні концептуальні ідеї та поняття технології критичного мислення; формувати вміння застосовувати різні види навчальних завдань відповідно до навчальних цілей та результатів.

#### План:

- 9.1. Сутнісна характеристика та особливості технології критичного мислення.
- 9.2. Основні концептуальні ідеї та поняття технології критичного мислення.
- 9.3. Методи, прийоми та завдання для розвитку критичного мислення здобувачів освіти.

#### Методичні рекомендації:

*Засвоїти основні поняття теми:* критичне мислення, розуміння, аналіз, синтез, аргументація, технологія розвитку критичного мислення, методи та прийоми розвитку критичного мислення. *Варто звернути увагу,* що під технологією розвитку критичного мислення розуміють певну систему діяльності, що ґрунтується на вивченні поставленої проблеми та самостійному виборі рішення. Особистість, яка мислить, має вміти зіставляти певні факти, явища, має вміти робити висновки.

#### Практичні завдання:

**Завдання 1.** Опрацюйте теоретичний матеріал «Установка на критичне мислення та готовність до нього», порівняйте основні характеристики людей, які володіють або **не** володіють критичним мисленням. Використайте для роботи концептуальну таблицю.

#### Концептуальна таблиця

*Інструмент, корисний, коли необхідно порівняти три і більше явищ чи інших об'єктів. Таблицю будують таким чином: по горизонталі розташовують те, що аналізується, а по вертикалі – різні ознаки та властивості, за якими проводять порівняння. Інформацію представляють в стислому вигляді, але передбачено виділення необхідних об'єктів*

Риси та властивості (лінії порівняння)	Володіють критичним мисленням	<b>Не</b> володіють критичним мисленням
---	----------------------------------	--

Готовність до планування		
Гнучкість		
.....		

**Завдання 2. Робота в парах.** Визначити сутнісну характеристику основних категорій технології розвитку критичного мислення (аналіз, синтез, розуміння, аргументація) та виконайте наступні вправи:

- ✓ Оберіть будь-який предмет, що вас оточує, та проаналізуйте його.
- ✓ Проаналізуйте процес використання інтерактивних технологій в освітньому процесі, розбивши його на кроки у певній послідовності.
- ✓ Випишіть у стовпчик якомога більше загальних ознак двох предметів «кастрюля» та «човен».
- ✓ Назвіть предмети, що є «перехідним містком» між автомобілем і лопатою. Вони повинні мати чіткий логічний зв'язок з обома вказаними поняттями.
- ✓ Складіть сінквейн на тему «Критичне мислення»

**Завдання 3. Робота в парах.** Опрацюйте статтю Зінаїди Малютенко «Технологія розвитку критичного мислення як засіб формування інноваційної особистості» та складіть систему відкритих запитань до неї, відповіді на які розкривали б його зміст.

**Завдання 4.** Проаналізуйте теоретичний матеріал з теми та визначте методи та прийоми розвитку критичного мислення, заповнюючи таблицю:

Метод або прийом	Сутність

**Завдання 5.** Розробіть навчальні завдання для практичного або семінарського заняття, спрямовані на розвиток критичного мислення здобувачів освіти (тема за вибором), використовуючи методи та прийоми критичного мислення



*Контрольні питання:*

1. Поясніть сутність технології розвитку критичного мислення?
2. Охарактеризуйте основні категорії технології розвитку критичного мислення.
3. Дайте характеристику методам та прийомам розвитку критичного мислення.

*Завдання для самостійної роботи:*

1. Скласти інтелект-карту з дисципліни (тема за власним вибором).

**Практичне заняття № 10**

**ТЕМА: Технології розвитку творчої особистості**

**Ціль заняття:** ознайомитися із сутністю технології розвитку творчої особистості; знати та розрізняти поняття творчість та креативність; формувати вміння застосовувати методи творчого розвитку особистості в освітньому процесі вищої школи.

**План:**

- 10.1. Сутнісна характеристика технології розвитку творчої особистості.
- 10.2. Співвідношення понять «творчість» та «креативність».
- 10.3. Умови розвитку креативності майбутнього фахівця
- 10.4. Методи творчого розвитку здобувачів освіти.

**Методичні рекомендації:**

*Засвоїти основні поняття теми:* творчість, креативність, технологія розвитку творчої особистості, кейс-метод, ситуація, аналіз ситуації, тренінгові технології, евристичні методи навчання, метод мозкового штурму, метод синектики, асоціативні методи.

**Практичні завдання:**

**Завдання 1. Фронтальна бесіда.**

- В чому полягають сутність та концептуальні ідеї технології розвитку творчої особистості?
- Які методи допомагають реалізувати технологію розвитку творчої особистості в освітньому процесі вищої школи?

**Завдання 2. Робота в малих групах.** Опрацюйте основний теоретичний та додатковий матеріал з теми та визначте:

- Як співвідносяться між собою творчість та креативність?
- Які шляхи формування та розвитку творчої особистості?
- Які умови розвитку креативності майбутнього фахівця?
- Які методи навчання сприяють творчому розвитку здобувачів освіти?

За відповідями на запитання створіть інфографіку.

**Завдання 3.** Порівняти різні варіанти кейсів за змістом та ступенем його впливу на тих, хто навчається. Запропонувати приклади кейсів до кожного варіанту.

	<i><b>Зміст кейсу</b></i>	<i><b>Мета створення кейса</b></i>	<i><b>Основне навчальне, освітнє завдання кейсу</b></i>
<i><b>Практичний кейс</b></i>	Життєві ситуації	Пізнання, розуміння життя	Тренінг поведінки
<i><b>Навчальний кейс</b></i>	Навчальні (умовні) ситуації	Розуміння типових характеристик ситуації	Аналіз, розуміння
<i><b>Науково-дослідницький кейс</b></i>	Дослідницькі ситуації	Створення моделей ситуації	Дослідження, проектування

**Завдання 4. Індивідуальна робота.** Порівняти різні варіанти кейс-методу на основі таблиці та обрати найбільш доцільні відповідно до обраної теми:

<b>Метод</b>	<b>Пізнання проблем</b>	<b>Отримання інформації</b>	<b>Рішення проблеми/ прийняття рішення</b>	<b>Оцінка (критика) рішення</b>
Метод навчання за допомогою ситуаційних вправ	Аналіз прихованих проблем	Інформація надається	За допомогою наданої інформації розробляються варіанти рішення проблеми і приймаються відповідні рішення	Порівняння власного рішення з рішенням, яке було прийнято в дійсності
Метод проблемних	Проблеми чітко названі	Інформація надається	За допомогою названих проблем і наданої інформації	Можливе порівняння

ситуацій			розробляються варіанти і приймається рішення	власного рішення з рішенням, яке було прийнято в дійсності
Метод ситуацій-випадків	Інформація надається неповна	Самостійне отримання інформації		
Метод визначених проблем	Проблеми називаються	Інформація надається	Наводяться готові рішення з обґрунтуванням: можливий пошук додаткових альтернатив	Оцінка (критика) прийнятих рішень

**Завдання 5. Робота в групах.** Використовуючи шаблон до кейса та вимоги до його створення розробити структуру навчального кейсу (тема на вибір).

### ***Шаблон кейса***

1. Титульний лист (назва, автор, дата).
2. Кейс:
  - вступ (герой кейса, історія, час дії);
  - основна частина (головний масив інформації, внутрішня інтрига, проблема);
  - заключна частина (ситуація може «зависнути», потребує відповідного рішення);
3. Питання до кейсу.
4. Додатки (додаткова інформація до кейсу: таблиці, статистика, додаткові деталі).
5. Висновки (короткий опис можливого рішення).
6. Методичні рекомендації до розбору кейсу (авторський підхід до розв'язання кейсу).

### ***Вимоги до кейсу:***

- Відповідати чітко поставленій меті;
- мати відповідний рівень складності;

- ілюструвати декілька аспектів життя;
- не старіти занадто швидко;
- бути актуальним на сьогоднішній день;
- ілюструвати типові ситуації;
- розвивати аналітичне мислення;
- провокувати дискусію;
- мати декілька рішень

*Контрольні питання:*

1. В чому полягають концептуальні ідеї технології розвитку творчої особистості?
2. Які існують методи розвитку творчої особистості?
3. В чому полягає креативність кейс-методу?
4. В чому привабливість конкретних кейсів? В чому їх слабкість?

*Завдання для самостійної роботи:*

1. Розробити навчальний кейс з дисципліни для здобувачів освіти (тема за власним вибором).

## **Практичне заняття № 11**

### **ТЕМА: Технології дистанційного навчання**

**Ціль заняття:** ознайомитися із сутністю технології дистанційного навчання; знати особливості дистанційної форми навчання; формувати вміння застосовувати методи та технології дистанційного навчання.

**План:**

- 11.1. Сутність технології дистанційного навчання
- 11.2. Особливості дистанційної форми навчання
- 11.3. Методи та технології в дистанційному навчанні

*Методичні рекомендації:*

*Засвоїти основні поняття теми:* дистанційне навчання, технології дистанційного навчання, електронні підручники, електронні бібліотеки, електронні екскурсії, прес-конференції, веб-квест. *Слід врахувати,* що одним із важливих напрямків розвитку інформатизації освіти є нові комп'ютерні технології. Інтерактивність, інтенсифікація процесу навчання, зворотний

зв'язок – помітні переваги цих технологій, які зумовили необхідність їх застосування у різних галузях людської діяльності, насамперед у тих, які пов'язані з освітою та професійною підготовкою.

### ***Практичні завдання:***

***Завдання 1.*** Фронтальна бесіда за методом «Круглого столу». Питання для обговорення:

- Обговоріть переваги та недоліки засобів електронної освіти 37роції традиційної освіти.
- Які навчальні методи використовуються в он-лайн середовищі?
- В чому полягає сутність колаборативного навчання?
- Які спільні та відмінні особливості проблемно- та проектно-орієнтованого навчання?
- Які мета та можливості веб-квестів в освітньому процесі ЗВО?
- Які функції студента та викладача в проектній діяльності за технологією веб-квест?
- Як веб-квести використовуються в освітньому процесі ЗВО, його результати, ефективність та оцінювання?
- Які переваги та недоліки використання веб-квестів в освітньому процесі ЗВО?
- Спираючись на Ваш власний досвід, окресліть ваші персональні преференції серед інформаційно-комунікаційних технологій та поясніть ваш вибір.

***Завдання 2.*** Індивідуальна робота. Створення веб-квесту за власною темою, з використанням сервісів Google (платформа Blogger).

### ***Контрольні питання:***

1. В чому полягає сутність технологій дистанційного навчання?
2. Проаналізуйте методи технології дистанційного навчання.
3. Яка мета та можливості веб-квестів в освітньому процесі ЗВО?

### ***Завдання для самостійної роботи:***

1. Створити веб-квест для здобувачів освіти (тема за власним вибором).

## Практичне заняття № 12

### ТЕМА: Здоров'язберігаючі технології

**Ціль заняття:** ознайомитися із сутністю здоров'язберігаючих технологій, та його концептуальними ідеями; знати сутність дефініції «здоров'я» та його складових; формувати вміння застосовувати здоров'язберігаючих технологій в освітньому процесі ЗВО.

#### План:

- 12.1. Дефінітивна характеристика феномену «здоров'я» та його складових.
- 12.2. Валеологічна компетентність суб'єктів освітнього процесу.
- 12.3. Сутнісна характеристика здоров'язберігаючих технологій
- 12.4. Класифікації здоров'язберігаючих технологій.

#### *Методичні рекомендації:*

*Засвоїти основні поняття теми:* здоров'я, складові здоров'я, фізичне здоров'я, психічне здоров'я, соціальне здоров'я, духовне здоров'я, валеологія, валеологічна компетентність, здоров'язберігаючі технології. *Варто звернути увагу на те,* що здоров'я – це стан повного благополуччя в різних сферах життєдіяльності; фундаментальна потреба людини, реалізація її природного потенціалу; ресурс, процес і результат задоволення фізичних, психічних і соціальних потреб кожної людини; найвища загальнолюдська і суспільна цінність, яка проявляється в здатності зберігати й покращувати природне місце існування, збільшувати тривалість і покращувати якість життя завдяки можливості контролю та керування факторами, що їх зумовлюють. Ефективність освіти безпосередньо залежить від стану здоров'я учнівської молоді і викладачів та повноцінної реалізації здоров'язбереження. Здоров'язбережувальні освітні технології можна розглядати і як якісну характеристику будь-якої педагогічної технології, її «сертифікат безпеки для здоров'я», і як сукупність принципів, прийомів, методів, які, доповнюючи педагогічні технології навчання та виховання, наповнюють їх ознаками здоров'язбереження. У цьому сенсі констатуємо синергізм здоров'язбережувальних (медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих, соціально-психологічних, екологічних, безпеки життєдіяльності) та педагогічних технологій, що використовуються для досягнення спільної мети – формування здоров'язбережувальної компетентності шляхом набуття

учнями/студентами навичок збереження та зміцнення здоров'я, дбайливого ставлення до особистого та суспільного здоров'я. Компетентність щодо збереження здоров'я втілюється у здатності застосовувати усі належні компетенції в конкретних умовах та обставинах на користь збереження, зміцнення і формування здоров'я.

### ***Практичні завдання:***

***Завдання 1. Робота в малих групах.*** Підготувати доповідь на тему: «Здоров'язбереження людини», відповідаючи на питання. Доповідь представити у вигляді графічного зображення.

- Як ви розумієте феномен «здоров'я»?
- Які складові утворюють здоров'я людини?
- Як ви розумієте сутність поняття «зоров'язбереження»?
- Що являє собою «валеологічна компетентність»?
- Як взаємопов'язані між собою поняття «здоров'язбереження та «освіта»?

***Завдання 2. Робота в малих групах.*** Скласти та охарактеризувати карту-схему здоров'язберігаючих технологій.

***Завдання 3.*** Наведіть приклади застосування будь-якої із здоров'язберігаючих технологій в освітньому процесі закладу вищої освіти.

### ***Контрольні питання:***

1. Охарактеризуйте дефініцію «здоров'я», визначте його складові.
2. Поясніть сутність валеологічної компетентності суб'єктів освітнього процесу.
3. Визначте концептуальні ідеї та класифікації здоров'язберігаючих технологій.

### ***Завдання для самостійної роботи:***

1. Розробити пам'ятку для викладачів закладу вищої освіти щодо здоров'язбереження студентської молоді.

## ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Охарактеризувати освітній процес як дидактичну систему
2. Охарактеризувати компоненти дидактичної системи
3. Охарактеризувати навчальну діяльність здобувачів освіти
4. Визначити сутність концептуальної теорії Й. Ф. Гербарта
5. Визначити сутність концептуальної теорії Дж. Дьюї
6. Визначити сутність сучасних дидактичних систем
7. Охарактеризувати теорію поетапного формування розумових дій
8. Охарактеризувати принципи навчання як способи досягнення педагогічних цілей з урахуванням закономірностей освітнього процесу
9. Охарактеризувати педагогічні умови реалізації принципів навчання в діяльності викладача
10. Охарактеризувати компетентнісний підхід при визначенні цілей навчання
11. Охарактеризувати класифікацію навчальних цілей за Таксономією Блума
12. Охарактеризувати нормативні документи, які визначають зміст освіти
13. Визначити специфіку активних та інтерактивних методів навчання
14. Охарактеризувати дискусійні методи навчання
15. Охарактеризувати ігрові методи навчання: рольові, ділові, імітаційні
16. Визначити види навчання: догматичне, пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване
17. Визначити стилі навчання: репродуктивний, творчий, емоційно-ціннісний
18. Визначити шляхи формування інноваційної поведінки викладача
19. Визначити ознаки педагогічної технології навчання
20. Визначити умови впровадження педагогічних технологій в освітній процес
21. Охарактеризувати основні концептуальні ідеї інтерактивних технологій
22. Визначити особливості інтерактивних технологій навчання
23. Визначити ознаки занять за інтерактивною технологією навчання
24. Визначити класифікації інтерактивних технологій
25. Визначити особливості технології критичного мислення
26. Охарактеризувати навчальні завдання відповідно до навчальних цілей та результатів
27. Охарактеризуйте сутність поняття творчість та креативність
28. Охарактеризуйте умови розвитку креативності майбутнього фахівця



29. Охарактеризувати метод творчого розвитку – кейс-метод (сутність, можливості застосування)
30. Охарактеризувати тренінгові технології (сутність, специфіка, можливості застосування)
31. Охарактеризувати технології колективно-групового навчання
32. Визначити сутність евристичних методів навчання (метод мозкового штурму, асоціативні методи, метод синектики)
33. Охарактеризувати технології дистанційного навчання
34. Визначити особливості дистанційної форми навчання
35. Охарактеризувати методи і технології в дистанційній освіті
36. Визначити можливості комп'ютера в сучасному освітньому процесі
37. Охарактеризувати феномен «здоров'я людини» та визначити його складові
38. Охарактеризувати валеологічну компетентність суб'єктів освітнього процесу
39. Визначити концептуальні ідеї здоров'язберігаючих технологій
40. Визначити класифікації здоров'язберігаючих технологій

## ГЛОСАРІЙ

**Антиінноваційні бар'єри** (грец. anti — проти і англ. innovate — запроваджувати нововведення) — зовнішні або внутрішні перешкоди, які заважають здійсненню інноваційної діяльності.

**Готовність до інноваційної педагогічної діяльності** — особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії.

**Гра дидактична** — метод імітації (наслідування, відображення), прийняття управлінських рішень у різноманітних ситуаціях шляхом гри (програвання, розігрування) за правилами, що надані або виробляються самими учасниками.

**Дидактична система** (грец. didaktikos — повчальний) — сукупність елементів (мета, дидактичні принципи, зміст, форми організації і методи навчання), що утворюють єдину, цілісну, функціональну структуру, орієнтовану на досягнення цілей навчання.

**Диференціація** (лат. differentia — відмінність) освіти — процес у сучасній освіті, що забезпечує різноманітність форм навчання, які дають змогу максимально враховувати індивідуальні можливості, інтереси, нахили, ціннісні та професійні орієнтації тих, хто навчається. Базується на прийнятті психологічних відмінностей між індивідами і групами людей (за статтю, віком, соціальною належністю тощо).

**Засоби інформаційних технологій** — сучасні способи і системи інформаційного обміну, що забезпечують операції збирання, накопичення, збереження, оброблення й передавання інформації.

**Зміст освіти** — система наукових знань про природу і суспільство; особистісний і соціокультурний досвід, які реалізуються, розвиваються і трансформуються в системі освіти.

**Індивідуальний стиль педагогічної діяльності** — цілісна система операцій, що забезпечує ефективну взаємодію викладача зі студентами і визначається цілями, завданнями професійної діяльності, властивостями різних рівнів індивідуальності педагога. Структура індивідуального стилю педагогічної діяльності охоплює мотиваційно-оцінний, змістово-когнітивний, операційно-діяльнісний компоненти.

**Інноваційна культура педагога** — система особистістю педагогічних засобів, що забезпечують інноваційний спосіб діяльності, системоутворюючим елементом якої є цінності інноваційного плану.

**Інноваційна педагогічна діяльність** — заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду, цілеспрямована педагогічна діяльність, зорієнтована на зміну та розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики.

**Інноваційна педагогічна технологія** — цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів.

**Інноваційні уміння** — володіння способами і прийомами інноваційної діяльності, що дають змогу виокремити проблему, проникнути в її суть і на цій основі конструювати і продуктивно розв'язувати інноваційні професійно-педагогічні завдання.

**Інновація** — нововведення, зміна, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях.

**Інтерактивні навчальні технології** — ігрові технології навчання і розвитку, що побудовані на цілеспрямованій спеціально організованій груповій та міжгруповій діяльності, «зворотному зв'язку» між всіма учасниками для досягання взаєморозуміння й корекції навчального і розвивального процесу, індивідуального стилю спілкування на основі рефлексивного аналізу.

**Інформатизація** (лат. informatio — пояснення) освіти — одна з глобальних тенденцій розвитку освіти, пов'язана з розширенням застосування комп'ютерів, інформаційних мереж і технологій в освітній практиці.

**Компоненти педагогічної системи** — мета, зміст педагогічного впливу (освітня програма), форми, методи і засоби навчання; результат; об'єкти і суб'єкти педагогічної діяльності.

**Кредитно-модульна система організації навчально-виховного процесу** — це модель організації навчального процесу, що ґрунтується на поєднанні модульної організації навчального процесу та використання кредитів ECTS для обліку навчального навантаження студентів.

**Креативність** (лат. creatio (creationis) — створення) — стійка властивість індивіда, що обумовлює здатність виявляти соціально значущу творчу активність; рівень творчої обдарованості, здатності до творчості.

**«Круглий стіл»** – бесіда, у якій на рівних бере участь невелика група студентів (до 10 чоловік), відбувається обмін думками як між студентами, так із аудиторією.

**Коучинг** – співпраця, яка допомагає досягти реальних результатів у професійній діяльності, індивідуальне консультування.

**Метод конкретних ситуацій (кейс-метод)** – це такий метод навчання, за якого студентам пропонується проаналізувати реальну життєву ситуацію. Опис цієї ситуації одночасно відображає не тільки якусь практичну проблему, але й актуалізує певний комплекс знань, які необхідно засвоїти під час вирішення проблеми. При цьому сама проблема не має однозначного вирішення, являє собою особливий, розгалужений і неоднозначний оптимум.

**Методика навчання** — сукупність упорядкованих знань про принципи, зміст, методи, засоби і форми організації навчально-виховного процесу з окремих навчальних дисциплін, що забезпечують розв'язання завдань.

**«Мозковий штурм»** – це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішення, який здійснюється шляхом вільного обговорення думки всіх учасників.

**Моніторинг** (лат. monitor — нагадуючий, наглядаючий) в освіті — постійне відстежування певного процесу в освіті з метою виявлення його відповідності бажаному результату або початковим припущенням. Елементами М. в о. є форми поточної, проміжної і підсумкової атестації, складання графіків і звітів, проведення педагогічних рад, консиліумів тощо.

**Мультимедійна технологія** – використовується для представлення досягнень або викладення матеріалу, що вимагає унаочнення у максимальному обсязі на основі впровадження сучасної мультимедійної техніки.

**Навчальна дискусія** – це метод, за допомогою якого здійснюється групове обговорення проблеми для встановлення істини шляхом зіставлення різних думок.

**Новаторство** (лат. novator — оновлювач) — вищий ступінь педагогічної професійної майстерності, винахідництво нового в педагогічній практиці.

**Новизна** — один із основних критеріїв оцінювання педагогічних досліджень; результат творчого процесу; властивість і самостійна цінність

будь-якого нововведення. Н. має відносний характер як в особистісному, так і в історичному плані.

**Нові інформаційні технології** — сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передавання інформації за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій.

**Освіта** — процес і результат засвоєння людиною системи знань про світ, суспільство, способи мислення і діяльності, формування власної особистості; феномен культури, що забезпечує її трансляцію, відтворюваність і зміну; освітній простір — сукупність навчальних закладів, державної системи управління і суспільних об'єднань, які реалізують освітні програми.

**Освітня технологія** — технологія, що відображає загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору. Призначена для прогнозування розвитку освіти, її конкретного проектування і планування, передбачення результатів, а також визначення відповідних освітнім цілям стандартів. До освітніх технологій належать концепції освіти, освітні закони, освітні системи.

**Особистісний підхід** — гуманістичний підхід педагога до студентів, що допомагає кожному з них усвідомити себе як особистість, виявити можливості, які стимулюють самостановлення, самоствердження, самореалізацію.

**Педагогічна діагностика** (грец. *diagnostikos* — здатний розпізнавати) — комплекс засобів, методів, прийомів і правил виміру динаміки процесів і результатів навчально-виховної роботи.

**Педагогічна імпровізація** (франц. *improvisation*, від лат. *improvisus* — несподіваний, непередбачений) — знаходження педагогом під час навчально-виховного процесу несподіваного педагогічного розв'язку і миттєве його втілення. Вона охоплює чотири етапи: педагогічне осяяння; миттєве осмислення педагогічної ідеї і миттєвий вибір шляху її реалізації; втілення або реалізація педагогічної ідеї; миттєвий аналіз процесу втілення педагогічної ідеї і рішення про продовження педагогічної імпровізації або перехід до запланованих раніше дій. Педагогічна імпровізація дає змогу вдосконалювати педагогічну техніку, гнучко реагувати на труднощі, що виникають.

**Педагогічна інноватика** — вчення про створення, оцінювання, освоєння і використання педагогічних новацій.

**Педагогічна інновація (нововведення)** — сукупність нових професійно-педагогічних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем виховання й навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти; цілісна

теоретична, технологічна і методична концепція оновлення педагогічної діяльності, що забезпечує її вихід на якісно новий рівень; процес освоєння нового (засобу, методики, технології, програми тощо).

**Педагогічна концепція** (франц. *conception*, від лат. *conceptio* — сприйняття) — спосіб розуміння, трактування педагогічних явищ; основна точка зору на предмет педагогічної науки чи педагогічного явища; керівна ідея для їх систематичного висвітлення; система пов'язаних між собою, взаємозумовлених поглядів на сутність педагогічних явищ.

**Педагогічна майстерність** — високий рівень оволодіння педагогічною діяльністю; комплекс спеціальних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей особистості, що дають змогу педагогу ефективно організовувати навчально-пізнавальну діяльність тих, хто навчається, і здійснювати цілеспрямований педагогічний вплив і взаємодію.

**Педагогічна неологія** (грец. *neos* — новий і *logos* — слово, вчення) — наука про створення нового у педагогіці. Основними категоріями П. н. є нове в педагогіці, класифікація педагогічних нововведень, умови створення нового, критерії новизни, традиції і новаторство, етапи створення нового у педагогіці.

**Педагогічна рефлексія** (лат. *reflexio* — відображення, аналіз) — здатність педагога об'єктивно оцінити себе та свої вчинки, зрозуміти, як його сприймають у процесі педагогічного спілкування.

**Педагогічна система** — педагогічна концепція і досвід її реалізації в педагогічну практику; еталонна модель, результати дії якої апробовані на соціальному рівні і мають свою специфіку.

**Педагогічна творчість** — прийняття і здійснення педагогом оптимальних нестандартних рішень у змінних умовах навчально-виховного процесу.

**Педагогічна теорія** — логічне узагальнення педагогічного досвіду, практики виховання й навчання; система педагогічних ідей; наукове пояснення закономірностей педагогічної діяльності; сукупність положень педагогіки як науки.

**Педагогічна техніка** — елемент педагогічної технології; комплекс загальнопедагогічних і психологічних умінь педагога, що забезпечує володіння ним власним психофізіологічним станом, настроєм, емоціями, тілом, мовою й організацією педагогічно доцільного спілкування. Виокремлюють вербальні (голос, дикція, інтонація, темпоритм тощо), невербальні (міміка, пластика,

артикуляція, жести, експресивне забарвлення пластики та ін.), соціально-перцептивні (сприйняття, увага, спостережливість, уява тощо) уміння та володіння емоційним станом (зняття психічного напруження, саморегуляція, релаксація, аутотренінг, самонавіювання, створення творчого самопочуття).

**Педагогічна технологія** — своєрідна конкретизація методики, проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці; змістова техніка реалізації навчально-виховного процесу; закономірна педагогічна діяльність, яка реалізує науково-обґрунтований проект навчально-виховного процесу.

**Проблемне навчання** — це така організація процесу навчання, сутність якої полягає в утворенні в навчальному процесі проблемних ситуацій, вирішенні та вирішенні студентами проблем.

**Проблемна ситуація у навчанні** — це пізнавальна трудність, для подолання якої студенти мають здобути нові знання або докласти інтелектуальних зусиль. Проблемна ситуація, що усвідомлюється та приймається студентами до розв'язання, перетворюється у проблему. Проблема у якій зазначено параметри та умови розв'язання переходить у проблемну задачу чи проблемне завдання.

**Семінарське заняття** — це форма навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та організовує дискусію стосовно попередньо визначених тем, до яких слухачі готують тези виступів на основі індивідуально виконаних занять

**Тренінг** — навчання технологіям дії на основі певної концепції реальності в інтерактивній формі.

**Форма організації навчання** — це будь-який вид заняття — лекція, семінарське заняття, консультація, факультатив тощо, які відрізняються складом студентів, місцем і часом проведення заняття, характером діяльності викладача і студентів.

## СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

### Основна

1. Артемова, Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : навч. посіб. / Л. В. Артемова. – Київ : Кондор, 2008. – 272 с.
2. Вітвицька, С. С. Основи педагогіки вищої школи : навч. посіб. для ВНЗ / С. С. Вітвицька. – Київ : Центр навч. літ., 2003. – 316 с.
3. Дичківська, І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. для ВНЗ / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Інноваційні технології навчання : навч. посіб. для студентів вищ. техніч. навч. закл. / відп. ред. Х. Ш. Бахтіярова. – Київ : НТУ, 2017. – 172 с.
5. Курлянд, З. Н. Теорія і методика професійної освіти : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, Р. С. Гурін. – Київ : Знання, 2012. – 390 с.
6. Кучерявий, О. Г. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти : навч. посіб. для ВНЗ / О. Г. Кучерявий. – Київ : Слово, 2014. – 440 с.
7. Лутаєва, Т. В. Теорія і практика вищої професійної освіти в Україні : навч.-метод. посіб. для магістрантів спец. 8.18010021 «Педагогіка вищої школи» / Т. В. Лутаєва, Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2014. – 90 с.
8. Методика професійного навчання : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. інженерно-пед. спец. / О. Е. Коваленко, Н. О. Брюханова, Н. В. Корольова, Є. В. Шматков. – Харків. : Контраст, 2008. – 488 с.
9. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота [та ін.]. – Київ : А.С.К., 2004. – 256 с.
10. Професійна освіта. Словник : навч. посіб. / С. Гончаренко [та ін.]. – Київ : Вища шк., 2000. – 380 с.
11. Сисоєва, С. Інтерактивні технології навчання дорослих : навч.-метод. посіб. / С. Сисоєва. – Київ : ЕКМО, 2011. – 324 с.
12. Туркот, Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для ВНЗ / Т. І. Туркот. – Київ : Кондор, 2011. – 628 с.
13. Щербань, П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах : навч. посіб. для ВНЗ / П. М. Щербань. – Київ : Вища шк., 2004. – 208 с.

### Допоміжна

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Жилінська, О. Університет: генеза ідеї та трансформація діяльності від



класичної до інноваційної моделі / О. Жилінська // Вища школа. – 2011 – № 10. – С. 82–94.

3. Кайдалова, Л. Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах : монографія / Л. Г. Кайдалова. – Харків : НФаУ, 2010. – 364 с.
4. Кіржнер, Л. О. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Л. О. Кіржнер, Т. І. Лепейко. – Харків : ХНЕУ, 2006. – 96 с.
5. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / за ред. В. І. Лозової. – Харків : ОВС, 2006. – 496 с.
6. Нагаєв, В. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / В. М. Нагаєв. – Київ : Центр учбової літ., 2007. – 232 с.
7. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Пед. думка, 2016. – 448 с.
8. Ржевська, А. В. Розвиток сучасної університетської освіти країн Західної Європи : монографія / А. В. Ржевська. – Луганськ : ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. – 356 с.
9. Суліма, Є. Вища освіта в контексті Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки / Є. Суліма // Вища освіта. – 2012. – № 3. – С. 7–15.

#### **Інформаційні ресурси, у т.ч. в мережі Інтернет**

1. Бібліотека НФаУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nuph.edu.ua> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
2. Національний фармацевтичний університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nuph.edu.ua> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
3. Освітній портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
4. Офіційний сайт МОН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua> (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.
5. Сайт кафедри [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [par-ipksf.nuph.edu.ua](http://par-ipksf.nuph.edu.ua) (дата звернення: 24.02.2021). – Назва з екрана.

*Навчальне видання*

**Кайдалова** Лідія Григорівна  
**Науменко** Наталія Вікторівна  
**Романовська** Олена Олександрівна

## **ДИДАКТИЧНІ СИСТЕМИ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ**

**Методичні рекомендації  
до практичних занять для здобувачів вищої освіти**

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,5. Тираж 100 пр. Зам. № \_\_\_\_\_.

Національний фармацевтичний університет  
вул. Пушкінська, 53, м. Харків, 61002  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серії ДК № 3420 від 11.03.2009.

Надруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП Азамаєв В.Р.  
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.  
Запис № 24800170000026884 від 25.11.1998 р.  
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,  
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.  
Серія ХК № 135 від 23.02.05 р.  
м. Харків, вул. Познанська 6, к. 84, тел. **(057) 362-01-52**  
**e-mail:bookfabrik@rambler.ru**